

A veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadó feladatai

Göttli Józsefné

Milyen feladatai vannak a veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadónak a veszélyes hulladékok szállításánál? Mi a szerepük a katasztrófák megelőzésében?

A veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadó

Az összes szállított árumennyiségnek közel 15 %-a veszélyes áru. A vegyi anyagok, egyre veszélyesebbek, a csomagolás, előkészítés és fuvarozás egyre nagyobb szakértelmet, figyelmet és szervezettséget követel.

Hazánk az Európai Unióhoz történő csatlakozás előkészületei során felülvizsgálta, illetve EU komfortossá változtatta a közúti közlekedéssel kapcsolatos szabályokat.

Az ADR a csatlakozott tagországok számára egységes szempontok szerint végrehajtott ellenőrzéseket ír elő. A jogharmonizáció során a veszélyes áruk közúti szállításának ellenőrzésére vonatkozó egységes eljárásról szóló 1/2002. (I. 11.) Korm. rendelet eleget tett az EU elvárásainak.

Ugyanekkor a 96/35/EK irányelvnek megfelelően elkészült 2/2002. (I. 11.) Kormányrendelet a veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadók kinevezéséről és képzéséről, valamint a 18/2000EK irányelv alapján a 8/2002. (I.30.) KöViM rendelet a tanácsadók képzésének, vizsgáztatásának szabályairól és díjáról. A rendeletek kiadásával egyidőben a 93/1996. (VII.4.) Kormányrendeletből kitörölték az A kategóriás környezetvédelmi megbízottak képzettségi előírásai közül az ADR ügyintézői végzettséget. A biztonsági tanácsadói végzettséggel rendelkezők listáját, illetve a társaságok bejelentéseit a tanácsadó megbízásáról a KKF gondnokolja. A biztonsági tanácsadónak vizsgát kell tennie a szállítási módokból (közút, vasút, belvív), illetve az osztályokból (1, 2, 7, 3-9 vagy üzemanyag szektor)

A 2/2002. (I. 11.) Kormányrendelet alapján: „3. § (1) A veszélyes áruk vasúti, közúti vagy belvízi szállításával kapcsolatos tevékenységet végző vállalkozás vezetésére jogosult személy (a továbbiakban: vezető) köteles a rendeletben foglaltaknak megfelelően legalább egy tanácsadót írásban kinevezni”, a rendelet előírásait nem kell alkalmazni azokra a társaságokra melyek valamilyen módon mentesített vállalkozásokat végeznek, illetve ha ” c) fő vagy kiegészítő tevékenységi körébe nem tartozik a veszélyes áru szállítás, illetve az ezzel kapcsolatos be- és kirakás, de esetenként részt vesznek olyan veszélyes áruk szállításában vagy ehhez kapcsolódó be- és kirakásban, amelyek csak kisebb veszélyt vagy környezeti kockázatot jelentenek., (3) A rendelet hatálya nem terjed ki a fegyveres erőkre.”

Talán ebből a megfogalmazásból származik a legtöbb dilemma, legtöbben ez alapján próbálnak meg kibújni a tanácsadó alkalmazásának kötelezettsége alól, hiszen nincs egzaktul meghatározva, hogy mennyi az „esetenként” és mi a „kisebb veszély vagy környezeti kockázat”.

ADR 1.8.3 – tanácsadót köteles megbízni minden vállalat, amely a veszélyes áruk szállításában érintett. A szállítás nem kerítéstől kerítésig tart, bele tartozik valamennyi tevékenység, mely a szállításhoz kapcsolódik, csomagolás, ki- és berakás, töltés, ürítés vagy közbenső tárolás.

1500-300-re becsülik azon társaságok számát, melynek tanácsadót kellene alkalmaznia, de ezek közül csak 683 jelentette be a megbízást. A regisztrált tanácsadó több, mint 400 van.

A tanácsadó feladatai

A tanácsadó fő feladata, hogy a vállalkozás vezetőjének felelőssége mellett elősegítse, hogy a vállalkozás az érintett tevékenységet a hatályos szabályoknak megfelelően és a lehető legbiztonságosabb módon végezze. Ennek érdekében:

- figyelemmel kíséri a jogszabályok, előírások betartását, pl.: ellenőrzéseket tart, telephelyen belül és kívül egyaránt (felszerelések, iratok, munkavégzés ellenőrzése);
- a biztonsági tanácsadó legfontosabb feladata gondoskodni arról, hogy a vállalkozásnál olyan veszélyes áru szállítási struktúra legyen felépítve amely a feladatokat, eljárásokat és a felelőségeket egyaránt tartalmazza:
 - a vállalkozás szállításban érintett alkalmazottait részvételüknek megfelelő képzésben részesíti: általános, osztályspecifikus és szerepkörönkénti (ki- és berakó, csomagoló, feladó, címzett, sofőr, töltő-ürítő);
 - rendszeres ellenőrzési eljárásokat fogyanatosít;
 - tanácsot ad a vállalkozásnak szállítóeszközök, járművek, csomagolások beszerzésénél;
 - elkészíti a veszélyes áru szállításhoz kapcsolódó tevékenység szabályzatát, ellenőrzi a kapcsolódó technológiai utasításokat, eljárásrendeket, (például a veszélyes anyagok beszerzéséről vagy a veszélyes hulladékok kezeléséről szólót is);
 - részt vesz az alvállalkozók, illetve harmadik fél kiválasztásában, követelményeket fogalmaz meg velük szemben;
- kivizsgálja a szállítás vagy ki- és berakás alatt történt baleseteket, ezekről jelentést készít a vállalkozás vezetőjének, (illetőleg az illetékes hatóságoknak), javító intézkedésekre tesz javaslatot, szükség esetén pótoktatásokat tart;
- éves jelentést készít a vállalkozás vezetőjének a társaság veszélyes áru szállítással kapcsolatos tevékenységéről (megőrzési idő 5 év);
- elkészíti az Országos Statisztikai programban előírt adatszolgáltatást.

A fentiekből is látszik, hogy a tanácsadó munkája nem egy folyamatos, mindennapi munkavégzés (miután felállt a rendszer), sokkal inkább hasonlítható egy független minőségbiztosítással foglalkozó tanácsadói tevékenységhez, de sajnos nem ez az általános. Sok helyen a szállítási, logisztikai területről beiskoláztak, majd megbíztak szakembereket, akik próbálnak a kötelességeiknek úgy eleget tenni, hogy időnként a saját gazdasági vezetőjük tevékenységét kellene ellenőrizni, bírálni, akár csak jobbító szándékú javaslatokkal is.

Az ideális tanácsadó naprakészen követi a tevékenységével kapcsolatos jogszabályok változásait. Ezek a szállítással, járművek engedélyeztetésével, járművezetőkkel, útvonalengedélyekkel, veszélyes anyagokkal, veszélyes hulladékokkal (esetleg radioaktív anyagokkal), munkaegészségüggyel, munkabiztonsággal, kárelhárítással és katasztrófavédelemmel kapcsolatos jogszabályok, előírások. A rendszer új jogszabályoknak való megfeleltetéséről folyamatosan gondoskodik. Tudásának naprakésznek kell lennie, hiszen kérdést bármikor kaphat, a nyilatkozata felelősséget jelent.

A veszélyes hulladék nem veszélyes anyag, veszélyes hulladékok besorolása

A kémiai biztonsági tv (továbbiakban kbtv) alapján veszélyesnek minősül az az anyag, illetve az a készítmény, amely az osztályozás során az alábbi veszélyességi csoportok bármelyikébe besorolható. Az anyagok veszélyességét veszélyességi jellemzők meghatározására irányuló, a veszélyesség tekintetében mindenre kiterjedő vizsgálatokkal kell megállapítani. A veszélyesség meghatározása érdekében az anyagokat tulajdonságaik, a készítményeket a bennük lévő veszélyes anyagok tulajdonságai szerint osztályozni kell a meghatározott kategóriáknak megfelelően. Az anyagok, illetve a készítmények osztályozását a gyártó, illetve az importáló végzi. Az osztályozás alapján veszélyesként osztályba sorolható anyagokat, illetve készítményeket - veszélyességüknek megfelelően - szimbólummal, veszélyjellel, R számmal és mondattal, valamint S számmal és mondattal látja el.

A biztonsági adatlapok alapján a szállítási és csomagolási előírások korrekten meghatározhatók, ismerem az anyag veszélyeit és a tulajdonságai, ez alapján az anyag besorolható, akkor is ha nem rendelkezik önálló UN számmal, a szállítási és csomagolási feltételek pontosan megadhatók, még a gyártásban forgalmazásban nem résztvevők számára is (feltéve, hogy a biztonsági adatlap tartalma előírásoknak megfelelő).

A kémiai biztonságról szóló tv 2.§, (2) d) pont értelmében a külön jogszabály szerint hulladéknak minősülő anyagkeverékek nem tartoznak a kb tv hatálya alá.

A veszélyes hulladékok tulajdonságai már közel sem ilyen egyértelműek.

Valamennyi veszélyes hulladékot az ADR előírásainak megfelelően kell szállítani.

Veszélyes hulladékok – a hulladékgazdálkodási tv 2. számú mellékletben felsorolt tulajdonságok közül eggyel vagy többel rendelkező, illetve ilyen anyagokat vagy összetevőket tartalmazó, eredete, összetétele, koncentrációja miatt az egészségre, a környezetre kockázatot jelentő hulladék.

A veszélyes hulladék EWC kódszám szerinti besorolása a termelő feladata, az ADR szerinti besorolás a feladóé.

Az EWC és UN szám szerinti besoroláshoz támpontot ad a felhasznált anyagok és a technológia ismerete, de a veszélyes hulladékok sok olyan anyagot tartalmazhatnak, mely veszélyessége csak egy tüzeset vagy baleset folyamán kerül előtérbe, pl. ha egy anyag nem éghető, de hő hatására bomlik és mérgező gázok szabadulnak fel belőle. A veszélyes hulladék tulajdonságainak megállapítására is vannak vizsgálati módszerek, de ezeket leginkább akkor alkalmazzák, ha egy anyag veszélytelenségét akarják megállapítani. A laboratóriumi vizsgálatok díjai igen magasak, ezért nem csak a kis, költségérzékeny cégek hagyatkoznak inkább a szakemberek rutinjára, hanem gyakran a nagyobbak is.

Egy igen gyakori példa a feladat bonyolultságára:

EWC 15 02 02 - veszélyes anyagokkal szennyezett abszorbensek, szűrőanyagok (ideértve a közelebről nem meghatározott olajsűrőket), törlőkendők, védőruházat – ez a veszélyes anyag éppúgy lehet gyúlékony, maró, mérgező mint csak környezetre ártalmas. Természetesen minden veszélyes hulladékot szelektíven kell gyűjteni, csomagolni, ártalmatlanítani akkor is ha ugyanazon kódszám alá tartoznak, de mennyivel könnyebb azt mondani, hogy EWC 15 02 02 olajos rongy – UN 3077 környezetre veszélyes szilárd anyag m.n.n., pedig nem mindegy, hogy az az olaj egy esztergagép alig meggyújtható hűtő-kenő olaja, egy motorblokk-tisztító oldószer tartalmú olaja, vagy egy magas hőmérsékletű berendezés szintetikus olaja. (ezek közül csak a hűtő-kenő olajat tartalmazó hulladék besorolása UN 3077)

Ugye emlékeznek még rá, hogy a környezetvédelmi megbízottak nem kell ADR-es képesítéssel rendelkeznie? A környezetvédelmi szakemberek képzésében nem tananyag az ADR, bizonyára nekik nem kell ismerni a hulladékok ADR szerinti besorolását.

Ennél sokkal bonyolultabb a kép, ha a technológia során az anyagok minősége változik, vagy keverednek.

A másik nagy különbség a hulladékok csomagolása. A veszélyes hulladékot is ADR csomagolásban, illetve szállítóeszközben lehet csak szállítani (ehhez is szükséges az ADR ismerete még mentesített szállítmányok esetén is). Aki vásárolt már PE kukászsákokat és ADR minősítésű műanyag zsákokat is, az pontosan tudja, hogy miért nem a 0,5 mm-es falvastagságú műanyag zsákokban szokták az olajos rongyot szállítani. A kukászsák is egy megoldás csak ebben az esetben nem küldeménydarabos lesz a szállítmány, hanem ömlesztett, ami azt is jelenti, hogy azon a szállítóeszközön(ben) nem lehet más hulladék és nem lehet(ne) egy ezeréves jármű elkorrodált, lukakkal teli platójára feltenni, különösen nem ponyva nélkül.

A biztonsági tanácsadó feladatai a veszélyes hulladékok szállításánál

Ha nagy vonalakban nézem a tanácsadó feladatainak felsorolását a veszélyes hulladékok esetében sem tér el az általánostól, csak a legtöbb esetben itt hiányoznak azok a mankók, melyek megkönnyítik a besorolást, mely támpontot ad a csomagoláshoz.

Akkor tettünk meg mindent a veszélyhelyzetek elhárításáért, az esetleges balesetek következményeinek csökkentésére, ha:

- a veszélyes hulladék besorolása megfelel a technológiának (EWC), a fizikai, kémiai és biológiai tulajdonságainak,
- a csomagolása és szállítási módja megfelel a vezérlőtábla előírásainak, bizonyos határok közt a jármű balesete esetén is megakadályozza a hulladék szabadba kerülését
- a csomagolások, szállítóeszközök, járművek megfelelően vannak jelölve,
- az okmányok kitöltése pontos, informatív,
- valamennyi a szállításban érintett résztvevő tisztában van a veszélyes hulladék tulajdonságaival, a saját feladatával és felelősségével.

A veszélyes hulladék szállítására és átvételére engedéllyel rendelkező vállalkozásoknak kell, hogy legyen tanácsadójuk, de a hulladékok termelői közül csak a nagyoknál van.

A besorolás, csomagolás, jelölés és az okmányok kitöltése, elkészítése mind a hulladék feladójának feladata és felelőssége is, de közülük a legtöbbnek nincs sem környezetvédelmi, sem ADR-es szakembere. Ilyenkor a járművezetőnek meg kellene tagadni a fuvart, de ugye belátják, hogy ez miért fordul csak ritkán elő. A szállítók megfogalmazzák ugyan igényüket az ADR betartására, de a megbízás megszerzése vagy megtartása érdekében a feladó feladatai és felelősségei közül sokat átvállalnak (pedig a feladónak is szüksége lenne biztonsági tanácsadóra, csak az az esetenként és a kisebb veszély...). Egy katasztrófához elég lehet az, ha az írásbeli utasításon nem szerepel, hogy égéskor mérgező gázok keletkeznek. Egy tűzoltó erre akkor is készül, ha nem kap róla információt, de mi lesz azokkal a közlekedőkkel, akik segítenek a sofőrnek oltani a tűzoltók kiérkezéséig (pedig a sofőrök tudják, hogy ők rakománytüzet nem olthatnak), vagy azokkal az emberekkel, akiknek a háza mellett ég a kocsik és nem szólnak nekik rögtön, hogy menjenek el a szélirányból.

Ezek olyan hiányosságok, melyeket nem lehet egyik napról a másikra felszámolni, csak a partnervállalatok és az ellenőrzésre jogosult hatóságok által számonkért követelményrendszer

szigorításával. A partnervállalatok nyomásán elsősorban a beszállítói minősítést értem, de azt is el kellene érni, hogy az EMAS vagy ISO 14001 szerinti minősítéskor az ADR-ben előírtak teljesülését is ellenőrizzék.

Talán a hatóságok részéről az első lépés a 2/2002. (I. 11.) Kormányrendelet módosítása lesz (folyamatban van).

Paks, 2004.

Göttli Józsefné

veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadó